

Josef Úlehla (1852–1933)

Pozůstalost Josefa Úlehly

In: Lukáš Vízek (author): Josef Úlehla (1852–1933). (Czech). Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2018. pp. 296–303.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/404340>

Terms of use:

© Lukáš Vízek

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library*
<http://dml.cz>

Úlehlův pracovní plášť, Iněná látka, nedatováno; foto autor, 2014.
Archiv Moravského zemského muzea v Brně, fond *Josef Úlehla*, sign. 41/82, inv. č. Ca 103.

POZŮSTALOST JOSEFA ÚLEHLY

Tato faktografická příloha je sumarizací Úlehlovy pozůstalosti, která je uložena v archivním fondu *Josef Úlehla* (signatura 41/82) v Moravském zemském muzeu v Brně a ve fondu *Pozůstalost Josefa Úlehly* (signatura AP 49) v Muzeu Komenského v Přerově. Představuje zajímavý studijní materiál, obsahuje osobní předměty, korespondenci, rukopisy a fotografie. V této práci je (v kapitole *Počtenice*) analyzován dochovaný rukopis *Příklady početní k učebnicím pro měšťanské školy* a pro zajímavost je předveden fragment rukopisu knihy *Dějiny matematiky* (ve stejnojmenné kapitole). V ostatních částech pozůstalosti uložené ve jmenovaných archivních fondech se nepodařilo dohledat prakticky žádné informace, které by byly podstatné pro studium a popis Úlehlova matematického díla. Proto je přehled Úlehlovy pozůstalosti doplněn pouze o stručné poznámky.

Fond *Josef Úlehla*, Moravské zemské muzeum v Brně

Úlehlova pozůstalost byla odkoupena *Ústředním spolkem Jednot učitelských v zemi Moravskoslezské* od dědiců za 30 000 Kč. V roce 1938 byla instalována v chlapecké měšťanské škole v brněnské Merhautově ulici, kde byla k tomu účelu zřízena Úlehlova pamětní síň.¹ V letech 1945 až 1946 byla škola pojmenována *Úlehlova měšťanská škola*. Po zrušení pamětní síně byly předměty uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně.

Osobní předměty

V brněnském fondu je dochováno celkem 19 osobních předmětů. Jedná se především o kancelářské potřeby a oblečení. Viz následující tabulku.

inv. číslo	popis
Ea 43	Stolní hodiny, nedatováno.
Ea 44	Kožená aktovka, nedatováno.
Ea 45	Pečetidlo, brýle, tužka, krabička s pravítky, pero, kalamář a trychtýř na dolévání inkoustu, nedatováno.
Ca 99	Hnědý plstěný klobouk se světlou stuhou, nedatováno.
Ca 100	Černá domácí čepice, výrobce F. Jagoš, Veselí nad Moravou, nedatováno.
Ca 103	Bílý pracovní plášť, lněná látka, nedatováno.
Na 21	Sádrový reliéf, Úlehlův portrét z profilu, autor Jan Čejka, nedatováno.
Na 22	Upomínkové album, bez fotografií, desky ze světle hnědé kůže, rok 1922.
Na 23	Ozdobná skříňka, višňové dřevo, broušené sklo (víko), rok 1912.
Na 24	Ozdobná čelenka s rostlinnými motivy a motýli, husí pera, stříbrné drátky, autorka Anna Ostrčilová, nedatováno.
S 10207	Opis polské písně <i>Kdy skwar</i> , vytvořil J. Chytil, rok 1879.

¹ Informace plynou z korespondence uložené v přerovském fondu *Pozůstalost Josefa Úlehly* pod inv. č. 5 a 6. Viz níže.

Korespondence adresovaná J. Úlehlovi

V následujícím soupisu je zaznamenáno celkem 353 dopisů, jež byly adresovány J. Úlehlovi.² Všechny jsou napsány česky. Jejich obsahem jsou zejména osobní sdělení, přání k životním jubileím nebo organizační záležitosti. Autoři psaní byli především čeští pedagogové, spisovatelé a osobnosti veřejného života. Jejich jména jsou v následující tabulce řazena abecedně, jsou doplněna počtem a datací dochovaných dopisů a jsou uvedena buďto tak, jak byla zapsána v inventáři archivního fondu, nebo jsou rozšířena o životopisné údaje a vysvětlující poznámky. Druhý přístup je volen pouze v případě, kdy nejsou o identifikaci odesílatele žádné pochyby.

inv. číslo	počet	odesílatel, poznámka
S 9942 až S 9956, S 9961 až S 9987	42	František Drtina (1861–1925), politik, filozof a spoluzakladatel skautingu (u nás), léta 1902 až 1921.
S 9988 až S 9989	2	Emil Edgar, redaktor měsíčníku <i>Naše Slovensko</i> , rok 1909.
S 9990 až S 10000	6	F. Gajdová, bývalá Úlehlova žačka, léta 1914 až 1917 a 1919 až 1926.
S 10002 až S 10025	24	Josef Groulík (1861–1938), spoluautor Úlehlových učebnic přírodopisu, léta 1900 až 1904 a 1918 až 1933.
S 10026 až S 10171	146	Emanuel Havelka (1873–1956), Úlehlův životopisec, léta 1900 až 1933.
S 10172	1	Josef Havlík (1861–1934), učitel ve Velkých Hostěrádkách, rok 1912.
S 10173 až S 10186	14	Jan Herben (1857–1936), politik a spisovatel, léta 1886 až 1919.
S 10197	1	F. Herčík, nedatováno.
S 10198	1	J. S. Hevera, nedatováno.
S 10199	1	J. Holomčík, nedatováno.
S 10187 až S 10188	2	Emil Holub (1847–1902), lékař a etnograf, roky 1896 a 1898.
S 10189 až S 10191	3	L. Horák, roky 1931 a 1932.
S 10200 až S 10201	2	A. Hradil, roky 1905 a 1908.
S 10192 až S 10195	4	Božena Hrejsová (1870–1945), vyučující ve Strážnici, léta 1912 až 1915 a rok 1918.
S 10202	1	Hrubý, nedatováno.
S 10196	1	Jozef Miloslav Hurban (1817–1888), slovenský spisovatel, kněz a politik, rok 1876.
S 10203	1	Otokar Chlup (1875–1965), pedagog, nedatováno.

² V brněnském fondu se nedochovala korespondence, kterou J. Úlehla odeslal.

S 10204 až S 10205	2	J. Chytil, vsetínský soudní rada, rok 1888.
S 10206 až S 10207	1	Bohumil Markalous (1882–1952), pedagog a spisovatel, rok 1932.
S 10208 až S 10209	2	Otakar Kádner (1870–1936), pedagog, historik a spisovatel, roky 1906 a 1930.
S 10272 až S 10274	3	J. Klíma, léta 1928 až 1930.
S 10210 až S 10222	13	Josef Klvaňa (1857–1919), přírodovědec a pedagog, léta 1900 až 1918.
S 10275 až S 10276	2	J. Kment, rok 1899.
S 10277	1	M. Kolaja, rok 1927.
S 10223 až S 10225	3	Libuše Konečná, roky 1908 a 1933.
S 10278 až S 10279	2	J. Koněrza, rok 1927.
S 10226 až S 10228	3	Jaroslav Koutecký (1861–1931), advokát ve Strážnici, rok 1911.
S 10229 až S 10230	2	Josef Kožíšek (1861–1933), učitel, básník, autor slabikáře <i>Poupata</i> , roky 1914 a 1931.
S 10231 až S 10255	25	František Krejčí (1858–1934), psycholog a filozof, léta 1900 až 1912.
S 10258 až S 10263	6	J. Krejčík, léta 1927 až 1933.
S 10280	1	Otakar Kriebel (1882–?), pedagog.
S 10265 až S 10271	7	Josef Krumpholtz (1870–1950), ředitel Muzea Komenského v Přerově, léta 1927 až 1933.
S 10281	1	Ján Kvačala (1862–1934), slovenský pedagog a komeniolog, rok 1932.
S 10282	1	V. A. Kyas, rok 1932.
S 10283	1	E. Lakomá, rok 1922
S 10284	1	Josef Lošťák (1840–1909), pedagog, rok 1905.
S 10285 až S 10287, S 105	4	Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), pedagog, filozof, první československý prezident. léta 1910, 1912 a 1932.
S 10288 až S 10289	2	J. Machálek, rok 1933.
S 10290	1	J. Mathon, rok 1920.
S 10291 až S 10292	2	M. Medunová, bývalá Úlehlova žačka, roky 1926 a 1928.
S 10293	1	F. Mikeš, rok 1932.
S 10294	1	Eduard Milén (1891–1976), malíř a scénograf, rok 1927. ³
S 10296 až S 10297	2	Karel Moor (1873–1945), hudební skladatel, dirigent a sbormistr, rok 1906.

³ E. Milén zde napsal, *Váš obraz jsem dohotovil a dnes odevzdal Ústřed. spolku. Lze tedy usoudit, že J. Úlehlou portrétoval a je autorem perokresby otiskované na obálce této knihy.*

S 10295	1	V. Morávek, rok 1926.
S 10298	1	V. Novák, rok 1928.
S 10300 až S 10302	3	Jaroslav Palliardi (1861–1922), archeolog, notář a redaktor, roky 1905 a 1915.
S 10299	1	J. Pátá, rok 1932.
S 10306	1	H. Polák, rok 1901.
S 10307	1	J. Popovič, rok 1030.
S 10308	1	V. Pozdílek, rok 1932.
S 10309	1	K. Přibíl, rok 1921.
S 10264	1	J. Renner, rok 1928.

Úlehlovy rukopisy

Rukopisů, resp. jejich fragmentů je v brněnském fondu dochováno celkem 25. Jedná se o předlohy Úlehlových učebnic *Přírodopis pro měšťanské školy*, publikovaných i neotištěných článků a dalších textů. V tabulce jsou uvedeny počty stran rukopisů, jejich datace (je-li známá) a poznámky různého charakteru.⁴

inv. číslo	počet stran	popis
S 79	522	Rukopis přepracovaného vydání učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň I.</i> , rok 1926.
S 80	173	Rukopis učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň II.</i> , část <i>Učení o rostlinách</i> , nedatováno.
S 81	223	Rukopis učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň II.</i> , část <i>Učení o živočišstvu</i> , nedatováno.
S 82	28	Ilustrace k učebnici <i>Přírodopis pro měšťanské školy</i> , nedatováno.
S 83	28	Fragment učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň I.</i> , část <i>Naše země</i> , rukopisné opravy, nedatováno.
S 84	136	Rukopis přepracovaného vydání učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň III.</i> , část <i>Říše živočišná</i> , rok 1930.
S 85	158	Rukopis učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň III.</i> , část <i>Říše rostlinná</i> , nedatováno.
S 86	124	Rukopis učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň III.</i> , část <i>Říše rostlinná</i> (dokončení), nedatováno.
S 87	28	Fragment učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň IV.</i> , část <i>O člověku</i> , rukopisné opravy, nedatováno.
S 88	62	Rukopis přepracovaného vydání učebnice <i>Přírodopis pro měšťanské školy, stupeň II.</i> , část <i>Učení o nerostech</i> , léta 1929 až 1932.
S 89		Rukopis nepublikované sbírky <i>Příklady početní k učebnicím pro měšťanské školy</i> , nedatováno.
S 90	80	Rukopis článku <i>Jak by náš lid vzděláván býti měl</i> [Úč1], rok 1873.

⁴ U rukopisu nepublikované sbírky *Příklady početní k učebnicím pro měšťanské školy* není uveden počet listů, neboť to není vzhledem k jeho charakteru smysluplné. Podrobně je archiválie analyzována v kapitole věnované Úlehlovým *Početnicím*.

S 91	60	Rukopis článku <i>O novém vyučování přírodopisném</i> [Úč54], rok 1907.
S 92	23	Projev <i>O ústřední český sborník pedagogický</i> proslovený v redakci časopisu <i>Pedagogické rozhledy</i> , rok 1907.
S 93	89	Fragment rukopisu nepublikované práce <i>Biologické, psychologické a sociologické motivy národní výchovy</i> , rok 1908.
S 94	54	Fragment rukopisu překladu <i>Národnostní otázka v Uhrách</i> [Úp11], rok 1913.
S 95	18	Nepublikovaná úvaha na téma školní dozor, rok 1912.
S 96	25	Koncept francouzského překladu knihy <i>Plemenné povahy lidské</i> [Úk26], rok 1922.
S 97	151	Rukopis statě <i>Metodický pokus o vyučování lučbě</i> [Úk25], str. 160–191, rok 1922.
S 98	6	Koncept dopisu <i>Pedagogickému odboru při Ústředním spolku učitelském</i> , rok 1927.
S 99	24	Rukopis úvodu <i>Po mnohých letech</i> [Úk25], str. 7–16, rok 1912.
S 100	18	Projev k vydání knihy <i>Praxe v činné škole</i> (A. Šašek, Velké Meziříčí, 1930) pedagoga Otakara Kriebela (1882–?), rok 1930.
S 101	149	Rukopis překladu <i>Vychování rozumové, mravné a tělesné</i> [Úp1], pouze 1. a 2. kapitola, nedatováno.
S 102	12	Koncept nepublikovaného článku <i>O suchém překapování</i> (popularizace chemie), nedatováno.
S 102	47	Nepublikovaná úvaha na téma Lužičtí Srbové, nedatováno.

Fotografie

Všechny z 48 dochovaných fotografií ve fondu *Josef Úlehla* jsou černobílé a zobrazují především Úlehlovu rodinu a jeho kolegy při různých příležitostech. Na zadní straně jsou v drtivé většině opatřeny popisem místa pořízení a jmény zachycených osob. Pouze výjimečně jsou datovány. Nejstarší snímek je pravděpodobně nedatovaný portrét Ludvíka Úlehly (1821–1882), Úlehlova otce,⁵ poslední zapsaný letopočet je 1932.⁶ V následujících sloupcích je uveden soupis míst, kde byly obrázky pořízeny, a seznam vyfotografovaných osob.⁷

Místa pořízení fotografií

Boršov u Kyjova	Mariánské Hory (Ostrava)
Breznica u Kremnice (SK)	Podivín u Břeclavi
Jaroměřice nad Rokytnou	Příbor
Javorník u Veselí nad Moravou	Strážnice
Kalifornský záliv, pláž (USA)	Švédsko, neznámé místo
Kremnica, Zvolenská dolina (SK)	Turčianské Teplice (SK)
Lipov u Hodonína	Žabovřesky (Brno)

⁵ Snímek je reprodukován v kapitole *Rodokmen Josefa Úlehly*.

⁶ Jedná se o snímek (inv. č. T 543) z oslavy Úlehlových 80. narozenin v Lipově u Hodonína.

⁷ Jména zachycených osob jsou uvedena analogicky s přehledem dochované korespondence výše. Inventární čísla fotografií jsou T 447 až T 478, T 483 až T 485, T 487 až T 489, T 542 až T 548, T 550, T 551 a T 585. Je možné, že se některé snímky ztratily. Z jakého důvodu některá čísla chybí, se nepodařilo zjistit (atp. u korespondence a rukopisů).

Zachycené osoby na snímcích

Emanuel Havelka	Božena Úlehlová (1882–?)
Josef Havlík, učitel	Ivan Úlehla (1921–2004)
Libuše Konečná	Jiří Úlehla (1924–2009)
Josef Kuka	Ludvík Úlehla (1821–1882)
B. Kreisová	Miloslav Úlehla (1890–1965)
Josef Krumpholc	Svetozar Úlehla (1881–?)
Jan Křivánek	Vladimír Úlehla (1888–1947)
Langegard	Anna Úlehlová (1896–1978)
Tomáš Garrigue Masaryk	Emanuel Tilsch, švagr M. Úlehly
Karel Mrázek	Anna Tilschová, asi matka A. Úlehlové
A. J. Pátek	Marta Úlehlová (1901–1977)
Fr. Pospíšil (1885–1958), etnograf	Vácová
Karel Pospíšil	Vojkůvka
Ludmila Pospíšilová	Zdena Vojkůvková
Milada Pospíšilová	Elena de Volka
Roupec	S. Wolkobrim
Šoupal	

Fond *Pozůstalost Josefa Úlehly*, Muzeum Komenského v Přerově

Přerovský fond *Pozůstalost Josefa Úlehly* vznikl v roce 1928, kdy J. Úlehla zaslal Muzeu Komenského své rukopisy (inv. č. 7 až 10). Adresoval je tehdejšímu řediteli Josefu Krumpholcovi (1870–1950), s nímž se osobně znal.⁸ Ve které době a za jakých okolností byly do sbírky zařazeny ostatní archiválie, se nepodařilo zjistit. Fond obsahuje Úlehlovo parte (inv. č. 1, viz reprodukci níže), 12 dopisů odeslaných J. Úlehlou, 2 cizí korespondence,⁹ 4 Úlehlovy rukopisy, resp. jejich fragmenty a 1 cizí rukopis. Veškeré dochované materiály jsou přehledně zpracovány do následujících tabulek, jež jsou zhotoveny analogicky se sumarizací brněnského fondu.

Korespondence odeslaná J. Úlehlou

inv. číslo	počet	adresát, poznámka
490	3	Norbert Černý (1890–1973), pedagog, spisovatel a školní inspektor, roky 1923 a 1924.
3, 12	2	Josef Krumpholc
2, 318 (5ks)	6	František Slaměník (1845–1919), pedagog a spisovatel, léta 1873, 1875, 1899 a 1919.
4	1	Rukopis děkovného dopisu <i>Vážení přátelé</i> za gratulace k 60. narozeninám, adresáti neuvedeni, rok 1912.

⁸ Informace plyne z korespondence odeslané J. Krumpholcovi (inv. č. 3 a 12).

⁹ Jedná se o dopisy, z nichž plynou informace o Úlehlově pamětní síni v Brně. Viz výše.

Cizí korespondence

inv. číslo	počet	odesílatel/adresát, poznámka
5	1	Jan Kranich (1870–1932, pedagog, popularizátor přírodních věd), resp. Městský výbor školní v Brně/Ústřední spolek Jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, rok 1938.
6	1	Jan Křivánek, Fr. Břenek, resp. Ústřední spolek Jednot učitelských v zemi Moravskoslezské/Městský výbor školní v Brně, rok 1938.

Rukopisy

inv. číslo	počet stran	popis
7	25	Jiná (nepublikovaná) varianta úvodního slova <i>Po mnohých letech</i> [Úk25], str. 7–16, rok 1928 (srov. s rukopisem inv. č. S 99 v brněnském fondu (viz výše).
8	97	Rukopis autobiografické statě <i>Moji učitelé a přátelé, správcové moji na jevišti života</i> [Ha22], str. 11–38, rok 1922. ¹⁰
9	389	Fragment rukopisu 2. dílu <i>Dějiny matematiky</i> [Úk9], nedatováno.
10		Fragment rukopisu <i>Zkoumání o výchově člověka</i> [Úk14] až [Úk23], 25 cm silný stoh papírů, nedatováno.
11	3	Nepublikovaný článek <i>Úlehlov den ve Strážnici 14. dubna 1912</i> (oslava Úlehlových 60. narozenin), autor J. Mazurek, rok 1912.

	<p>ideový vůdce moravského učitelstva, náš čestný člen,</p> <p>zemřel dne 22. prosince 1933 o půl 18. hodině v Lipově ve 82. roce svého plodného života.</p> <p><i>Byl živ vlasti, přátelům, vzdejme čest jeho popelům!</i></p> <p>V Brně 23. prosince 1933.</p> <p>Ústřední spolek jednot učitel. v zemi Moravskoslezské, Ulice Antonína Dvořáka číslo 3. Telefon číslo 11.310.</p>
<p>J O S E F Ú L E H L A, ředitel měšťanských škol v. v., pedagogický spisovatel,</p>	

Úlehlovo parte, 26,8 × 17,4 cm, 23. prosince 1933.

Archiv Muzea Komenského v Přerově, font *Pozůstalost Josefa Úlehly*, sign. AP 49, inv. č. 1.

¹⁰ Z publikace [Ha22] je čerpáno v kapitole o Úlehlově životě. Jedná se o knihu Havelka E. (ed.), *Úlehla. Zpomínky a úvahy k jeho sedmdesátinám* (1922).